

Een tweede probleem met dit boek betreft het feit dat men zich beperkt tot het geven van voorbeelden, zonder dat de Bredase elite structureel onder het licht wordt gehouden. Om de huidige impressionistische benadering van deze elite te overstijgen, zou het een meerwaarde zijn om een aantal essentiële elementen structureel aan bod te laten komen. Wat ontbreekt maar toch noodzakelijk is om de Bredase elite te doorgronden, is, vooreerst, een overzicht van de werkelijke omvang van deze elite en uit welke subgroepen deze bestond (adel, stedelijke politici, handelselites, religieuze elites, en dies meer). Verder dient men na te gaan welke percentages van de Bredase elite een adellijke titel hadden. Een ander element dat structureel belicht moet worden, is welk deel van de stedelijke er gestudeerd had, waar ze studeerden, en hoe het aandeel universitair evolueerde gedurende de onderzoeksperiode. Tenslotte dient er aandacht geschonken worden aan hoe 'open' of 'gesloten' deze elite was voor potentiële nieuwkomers. Dit is mogelijk door na te gaan of de Bredase elite al dan niet onderling huwt en of er zich politieke dynastieën vormen ten gevolge van de ambtelijke opvolging van vader op zoon. Deze aspecten komen niet of slechts sporadisch aan bod in het werk.

Machtig en dienstbaar vormt dan ook geen eindpunt voor de studie naar de elites in Breda, maar eerder een begin. Men kan dan ook hopen dat de bovenstaande vragen en bedenkingen een uitnodiging bieden aan de stichting 'Jacques H. Van Hooydonk' – de drijvende kracht achter deze publicatie – om in de nabije toekomst meer bijdragen omtrent deze elitegroep te publiceren. Academici zullen na het lezen van dit werk op hun honger blijven zitten, al neemt dit uiteraard niet weg dat dit boek aan te raden valt aan iedereen met een hart voor Breda, haar geschiedenis, en haar elites.

Jelten Baguet, Vrije Universiteit Brussel / Universiteit Gent

Tonio Andrade, *The Gunpowder Age. China, Military Innovation, and the Rise of the West in World History* (Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2016) 432p.
ISBN 978-06-913-597-7

Professor Andrade's previous book, *Lost Colony: The Untold Story of China's First Great Victory over the West* (2013), was a history of the 17th-century Sino-Dutch war over Taiwan. His new work broadens the scope to ask a bigger question: 'Why did China lose in the 19th- and early 20th-century conflicts with the West?'

According to Andrade's account, Europe only became militarily superior to China quite late, in a process that Andrade calls the 'Great Military Divergence',

in analogy, of course, to Kenneth Pomeranz' economic 'Great Divergence' (p. 237ff). This rapid development in the West is linked very convincingly to the beginning maturity of experimental science (especially ballistics) in Europe. Chinese efforts to catch up are easily summarized: 'How did [China] lose its lead to the upstart countries of Western Europe?' (p. 1). The answer is mostly a military one: '(...) the Qing dynasty had become militarily stagnant. Why? A lack of practise.' (p. 7)

Much of Andrade's book, which is so rich in content that this short review can not do it justice, contributes further to Peter Lorge's *The Asian Military Revolution* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008). Andrade agrees with Lorge's main argument that there was no major social transformation (a 'Military Revolution') through the switch to gunpowder armies in Asia (China and Korea especially) because these states already had the 'modern' features that were introduced in Europe under influence of the Military Revolution. To illustrate his comparisons of European and Chinese military practice, Andrade does refer to the well-known examples of the Jesuit missionaries and the Dutch traders. He also gives an extensive account of the (under-researched) Sino-Portuguese clashes of 1521-1522, which already in itself makes the book an important achievement.

The central agenda of the book is clear: in the first 100 pages Andrade painstakingly shows how absurdly underestimated and understudied China's role in pre-modern world military history and in the development of gunpowder weapons still is. He argues that 'we need a truly comparative military history, or what you might call global military history' (p. 103). He then sums up the military development in China, focusing on gunpowder, which was invented and used for weapons in China as early as the 10th or 11th century. Firearms were constantly developed further and then reached Europe, beginning a long history of irregular and unsteady, but very fruitful mutual learning of firearms technology in China and the West.

The idea that Europe in the period from the 15th century to 1945 was in a 'warring states period' is a rather controversial one. It is unclear what is gained from that, except for a clever play on words, drawing an analogy to the formative period of the same name in Ancient Chinese history. The suggestion that 'today, China is simply returning to its old position as one of the world's great military powers.' (cover text), also does not seem to do the rise of China since the 1950s justice. It could also be mentioned that the US military budget is a multiple of the Chinese one.

The notes section of the book gathers a remarkable wealth of information, but the choice of endnotes is a very poor one. The 300 pages of text are accompanied by about 50 pages of notes. Cross-referencing the notes is essential for any serious reading and footnotes would have made that much easier. It seems possible (even likely) that the publisher, rather than the author, is to blame for this. Especially as

the book seems to have been written with footnotes in mind, as Andrade often refers to authors without even mentioning the name, which is only given in the endnote. One feature of the book is very common in academic publications these days: maybe the book is 'as exciting, dramatic, and engaging as a novel,' as the cover text states. But why does it need to be? The climactic structure of the writing is perhaps well-suited for fiction, but for scholarly non-fiction, a more compact style would avoid the risk of misleading the reader (pp. 193-195 are a good example of that problem).

None of these minor problems (questions of taste perhaps?) should stand in the way of appraising the book for what it is: a major achievement in the field of world military history of the 10th to the 19th century, bristling with critical summaries, sharp observations, and fresh ideas.

Felix Siegmund, Ruhr-Universität Bochum

Martijn Lak, *Tot elkaar veroordeeld. De Nederlands-Duitse economische betrekkingen tussen 1945-1957* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2015) 293 p. ISBN 978-90-8704-547-0

Het voorliggende boek is de Nederlandse handelseditie van het Engelstalige proefschrift waarop de auteur in 2011 aan de Erasmus Universiteit Rotterdam promoveerde. Centraal staat de vraag naar de ontwikkeling van de Nederlands-Duitse economische betrekkingen en de gevolgen daarvan voor de politieke verhoudingen tussen beide landen van het eind van de Tweede Wereldoorlog tot 1957. Dit is een belangrijk onderzoeksveld waarmee Lak een lacune vult, want ondanks het feit dat in heden en verleden steeds weer het belang van de economische betrekkingen tussen beide landen wordt beklemtoond, een diepergaande studie naar het herstel daarvan na 1945 ontbrak tot nog toe. Positief is bovendien dat de auteur zeer veel materiaal, zowel primaire bronnen als secundaire literatuur, bij zijn onderzoek heeft betrokken. Zijn studie biedt aldus een goede insteek voor een ieder die zich voor de Duits-Nederlandse betrekkingen in de onderzochte periode interesseert.

Ook de hoofdlijnen zijn duidelijk: Nederland werd in zijn houding ten opzichte van Duitsland in de eerste naoorlogse jaren heen en weer geslingerd tussen gevoel en verstand. Het gevoel wees begrijpelijkerwijs in de richting van distantie ten opzichte van de voormalige vijand; het verstand daarentegen wist dat zonder herstel van Duitsland een Nederlandse wederopbouw een illusie moest blijven. Het gevolg was een ambivalente politiek, waarbij het verstand echter al snel de toon aangaf en Nederland op economisch gebied aanstuurde op het doen herleven van